

WOJCIECH KRUPIŃSKI

ANALIZA DZIAŁAŃ STRAŻY GRANICZNEJ W ROKU 2007

w zwalczaniu i przeciwdziałaniu przestępczości skierowanej przeciwko dziedzictwu narodowemu

Rozpoczynając analizę działań Straży Granicznej w 2007 r. w zwalczaniu i przeciwdziałaniu przestępczości skierowanej przeciwko dziedzictwu narodowemu należy przypomnieć, iż zgodnie z obowiązującymi przepisami (ustawą kompetencyjną) formacja ta posiada kompetencje w rozpoznawaniu, zapobieganiu i wykrywaniu przestępstw i wykroczeń oraz ściganiu ich sprawców. Dotyczy to przestępstw i wykroczeń pozostających w związku z przekraczaniem granicy państwowej lub przemieszczaniem przez granicę państwową towarów i przedmiotów, w tym również przedmiotów określonych w przepisach o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W związku z powyższym, Straż Graniczna posiada upoważnienie do podejmowania działań dotyczących zabytków, jednakże jedynie w kontekście ich nielegalnego wywozu.

Rok 2007 należy oceniać przede wszystkim pod kątem wdrażanej profilaktyki, tzn. szkoleń i koordynacji oraz faktycznie osiągniętych wyników, tj. ujawnionych zdarzeń przemytu dóbr kultury.

Odnosnie profilaktyki należy jednoznacznie stwierdzić, iż w roku 2007 wzmocniona została koordynacja działań.

Dotyczy to nie tylko samego systemu funkcjonowania koordynatorów, który został wdrożony w Straży Granicznej w 2004 r., ale również przepływu informacji i obiegu istotnych danych zarówno w strukturach pionowych, jak i poziomych. Ogromny wpływ na skuteczność działań mają szkolenia, warsztaty i konsultacje, które w minionym roku były organizowane bardzo często, a to niewątpli-

Ikona podróżna 4-częściowa (tzw. tetraptyk) ujawniona w lutym 2007 r. w PSG Poznań – Ławica

Wykres liczby postępowań przygotowawczych prowadzonych przez Straż Graniczną w przedmiocie zabytków w latach 2005–2007

wie wpłynęło na podniesienie świadomości funkcjonariuszy w przedmiocie zagrożeń, jakie się mogą pojawić. Zwiększona świadomość to także większa skuteczność w ujawnianiu tego typu zdarzeń, co z kolei przekłada się na efektywność ochrony polskiego dziedzictwa narodowego.

Nawiązanie ściślejszej współpracy pomiędzy służbami i instytucjami podejmującymi w kraju działania w ochronie zabytków na początku 2007 r. miało priorytetowy charakter. Na uznanie zasługuje współpraca pomiędzy Strażą Graniczną a Służbą Celną, Policją, Krajowym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków oraz Ośrodkiem Ochrony Zbiorów Publicznych. Jak wykazała praktyka, konieczne jest zaangażowanie do współpracy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz organy Prokuratury, które stanowić powinny podstawowe elementy układanki o nazwie *efektywna walka z przestępczością skierowaną przeciwko zabytkom*.

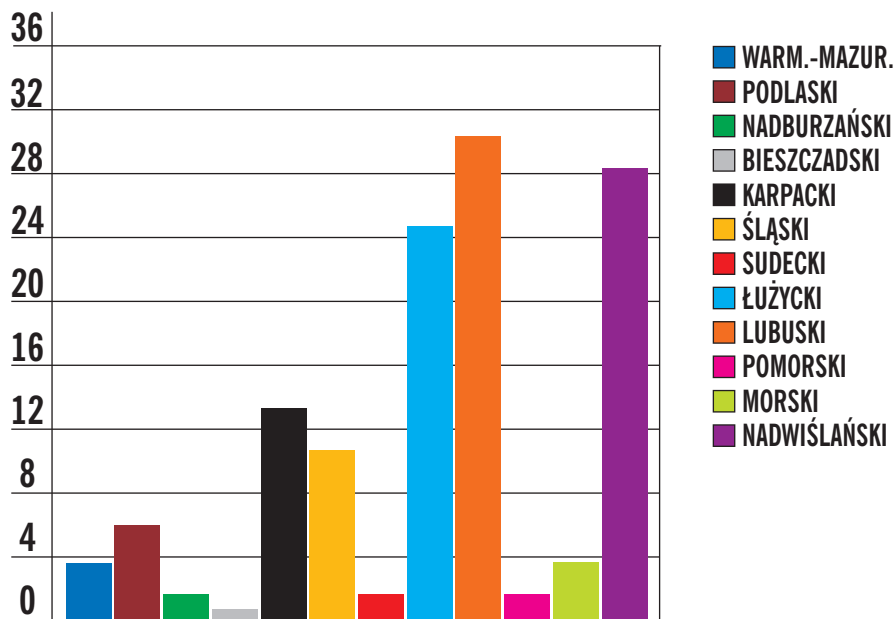
Za zasadny uznać należy wielokrotnie podnoszony w minionym roku pomysł powołania międzyresortowego zespołu ds. zabytków. Jednakże należy zauważyć, iż zespół ten może mieć jedynie charakter doradczy, konsultacyjny i analityczny. Powinien mieć możliwość wpływania na formalne aspekty realizowania ochrony dziedzictwa narodowego, a więc na kwestię przepisów, która, jak pokazuje praktyka, jest niezwykle istotna i dająca podstawowe środki do walki z tego rodzaju przestępczością. Analiza zagrożeń i rozwiązywanie bieżących problemów wydaje się być tym, czym „owe” ciało powinno się zajmować.

Jeżeli chodzi o dane statystyczne, to w okresie od stycznia do grudnia 2007 r. Straż Graniczna miała do czynienia z 129

przypadkami dotyczącymi zabytków. Zdarzenia te dotyczyły 2284 sztuk różnego rodzaju przedmiotów, z których 1187 zostało zakwalifikowanych przez rzeczoznawców jako zabytki w świetle obowiązujących przepisów. Do tej liczby należy również dodać 24 tony płyt nagrobnych z piaskowca, zatrzymanych w przejściu drogowym w Jakuszycach. Wszczęto w sumie 126 postępowań przygotowawczych. Dla porównania należy wskazać, iż w roku 2005 miały miejsce 43 postępowania przygotowawcze, a w roku 2006 – 146.

Zauważalny jest więc niewielki spadek liczby postępowań w stosunku do roku poprzedniego. Przyczyn takiego zjawiska jest kilka. Po pierwsze – świadomość społeczeństwa obowiązujących przepisów dotyczących wywozu dóbr kultury z kraju z roku na rok jest coraz większa, a wdrażana profilaktyka oraz stosowane pouczenia niewątpliwie przyczyniają się do takiego stanu rzeczy. Po drugie – perspektywa wstąpienia Polski do Układu z Schengen i wiążące się z tym ułatwienia w przekraczaniu granicy (brak kontroli granicznej) stanowiły asumpt do wstrzymania się od prób przemytu zabytków i ponoszenia zbędnego ryzyka, bowiem istniało duże prawdopodobieństwo ujawnienia tego faktu przez funkcjonariuszy Straży Granicznej. Zdecydowanie ryzyko jest mniejsze w momencie otwarcia granic i zniesienia kontroli granicznej.

W ramach 126 przedmiotowych postępowań prowadzone były 4 śledztwa, 112 dochodzeń oraz 10 dochodzeń wstępnych w trybie art. 308 k.p.k. W sumie, w ramach podjętych czynności, 69 osobom postawiono zarzuty nielegalnego wywozu dóbr kultury z kraju, zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków

Wykres liczby zdarzeń w 2007 r. z podziałem na poszczególne oddziały Straży Granicznej

i opiece nad zabytkami, w tym 26 osób objęto aktem oskarżenia. Znaczna liczba, bo 65 postępowań zostało umorzonych i to z różnych powodów. Niestety, wśród wszystkich powodów umorzeń, sporą liczbę stanowi znikoma szkodliwość społeczna, co wskazuje na pilną konieczność uświadomienia organom prokuratury wagi problemu. W innym przypadku ekonomika podejmowanych przez odpowiednie służby działań będzie znikoma, żeby nie powiedzieć żadna.

Najwięcej zdarzeń w przedmiocie zabytków odnotowaliśmy w oddziale lubuskim, łuzyckim oraz nadwiślańskim, kolejno 30, 25 i 29, i tym samym statystyki potwierdzają zachodni kierunek wywozu dóbr kultury.

Zachodni kierunek wywozu powinien być przedmiotem bieżącej analizy, szczególnie w kontekście funkcjonowania Polski w Układzie z Schengen. Problematyka zagrożeń dla ochrony dóbr kultury została przedstawiona szeroko w nr 4 (53) październik–grudzień 2007 periodyku *Cenne, Bez-cenne/Utracone*.

Po raz kolejny również rok 2007 potwierdził, iż różnorodność przemycających przedmiotów zabytkowych jest ogromna, tak jak ogromna jest fantazja ludzka co do sposobów dokonywania prób przemytu. Katalog przemycających przedmiotów zatrzymanych w analizowanym roku obejmował: monety, odznaki i starodruki, elementy

gospodarstwa domowego, obrazy, zegary, świeczniki, meble, pojazdy, elementy architektoniczne na lokomotywie kończąc.

Kolejny rok to kolejne wyzwania. Szczególnie w koordynacji działań wszystkich służb i instytucji, które podejmują czynności w dziedzinie ochrony dóbr kultury przed ich nielegalnym wywozem. Nowe rozwiązania organizacyjne i prawne Układu z Schengen wymuszają zmianę postępowania również w tym zakresie. Z pewnością pojawią się nowe problemy (wątpliwości) co do stosowania określonych procedur, jednakże powinny podlegać one ciągłej analizie i ocenie pod kątem nie tylko możliwości, ale również zasadności ich stosowania. Zwiększona zostanie także liczba przeszkolonych funkcjonariuszy Straży Granicznej, w związku z wdrożonymi cyklicznymi szkoleniami organizowanymi w Centrum Szkolenia SG. Specjalistyczne wykłady mają na celu przygotowanie funkcjonariuszy do skuteczniejszej realizacji działań w ochronie dóbr kultury, które będą wywożone z terytorium RP. Systematyczny obieg informacji, nie tylko w ramach służby, ale również pomiędzy innymi właściwymi organami, który stanowić będzie dopełnienie efektywnej koordynacji działań, uznać należy za najistotniejszy w roku 2008 r. ■

Na zdjęciach przedmioty zabytkowe zatrzymane przez Straż Graniczną w 2007 r.

